

papers of individual members of society. Archived data enable us to comprehensively investigate the activity of one of the most popular associations – Association “Education” (1868–1914 gg.).

Keywords: Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv, Association “Education”, documents.

УДК 930.2: 94 (438) “1920/1939”

Віра КОЧКОДАН

ГАЗЕТА “ДІЛО” ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ТОВАРИСТВ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті проаналізовано повідомлення про жіночі товариства, вміщені у газеті “Діло” впродовж міжвоєнного періоду. Здійснено їх класифікацію і подано коротку характеристику кожній із них. Доведено формування позитивного ставлення до об’єднань серед громадськості, зацікавленість у пресі діяльністю товариств. Розкрито найважливіші події, пов’язані із ними, співпрацю з іншими українськими організаціями.

Ключові слова: жіночі товариства, преса, газета “Діло”, “Союз українок”, товариство “Українська захоронка”.

Сьогодні засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні громадянської свідомості. У міжвоєнний період за відсутності телебачення на погляди населення, їх ставлення до певних подій суттєво впливала преса. У Східній Галичині важливу роль в інформаційній сфері відігравала щоденна українська газета “Діло”.

Метою даної статті є аналіз висвітлення організаційної діяльності та різних аспектів праці жіночих товариств упродовж 20–30-х рр. ХХ ст. на території Східної Галичини на сторінках газети “Діло”, а також їхня систематизація за характером викладу матеріалу.

Обрана для дослідження тема не зацікавила радянських істориків з ідеологічних міркувань. Натомість українські зарубіжні дослідники та сучасні науковці присвятили жіночому руху ряд змістовних наукових розвідок. Їх авторами, зокрема, були: М. Богачевська-Хом’як¹, О. Маланчук-Рибак^{2, 3, 4}, М. Дядюк⁵, М. Павлюх⁶, З. Нагачевська⁷, Б. Савчук⁸ та ін. Водночас дослідження української жіночої преси провадяться нині доволі активно. Серед відомих нам праць заслуговує уваги колективна монографія “Жіноча доля на тлі доби: (Літопис жіночого руху у світлі українських видань)”⁹. Проте аналіз преси як джерела до вивчення діяльності жіночих товариств, зокрема газети “Діло”, не став об’єктом особливої уваги науковців.

Характерною особливістю часопису “Діло” є відсутність згадок про польські жіночі товариства. Тільки українські виступають у центрі уваги редакції. Це можна пояснити українським характером газети, відстоюванням власних національних інтересів, з одного боку. З іншого – у поляків існувала своя преса, яка також не висвітлювала життя українських жіночих товариств.

Усі статті, які зустрічаються у газеті “Діло”, ми поділили на кілька груп за інформаційним критерієм – характером інформації, яку подає газета:

1) повідомчі статті (оголошення про збори, з’їзди товариств, подання переліку резолюцій, які були там прийняті тощо); 2) аналітичні статті відомих представниць жіночого руху на різні актуальні теми; 3) дискусійні статті; 4) реклама жіночих періодичних видань.

Щодо першої групи, то статей такого типу зустрічається найбільше. Вони стосувалися або організації товариств, або різних аспектів їхньої діяльності (влаштування курсів, анкет, благодійних акцій тощо). Статті розміщували у рубриках “З життя товариства”, “Новинки” (до 1930 р.), “Дописи”, “Оповідки” (після 1930 р.). У них найбільша увага приділялася “Союзу українок”, оскільки це була наймасовіша жіноча організація регіону. Друге місце займали “Марійська дружина” і Товариство “Українська захоронка”. Більшість статей повідомляли про щорічні з’їзди “Союзу українок” (фото 1). Наприклад, протягом 1923–1939-х рр. містилися статті під звичною назвою “Загальні збори Союзу українок”, де зазначалися звіти кожної секції. Аналіз всіх цих повідомлень протягом даних років засвідчив їх однотипність. На початку зазначалося час і місце проведення зборів, кількість присутніх, привітання від інших товариств.

Основну частину статті займали доповіді та реферати представниць із різних питань, зокрема організаційних (відкриття нових філій, поширення діяльності на село)¹⁰, сільськогосподарських (влаштування курсів господарських та куховарських, співпраця із "Сільським Господарем" тощо)¹¹, культурно-просвітніх (святкування Дня матері¹², підготовка літніх таборів¹³, створення бібліотек при філіях і гуртках¹⁴), економічних справах (співпраця з українськими кооперативами¹⁵, створення при філіях і кружках товариства кооперативних секцій¹⁶, пропаганда принципу торгівлі "свій до свого"¹⁷), видавничих (вихід у світ часописів "Жіноча доля", "Нова хата", "Жінка")¹⁸, міжнародної співпраці (участь і оборона своїх національних та жіночих проблем на з'їздах Міжнародної жіночої ліги миру та свободи, Міжнародної кооперативної гільдії та ін.)¹⁹. Звичайно, протягом років асортимент питань, які розглядали збори, розширювався. Наприклад, боротьба з алкоголем, створення мандрівних бібліотек, участь у виборах^{21, 22}. Завершуються статті повідомленням про обрання членів нового виділу, виступом голови із закликом єднання усіх національних сил.

Фото 1

Подібними за структурою було повідомлення про з'їзди філій і кружків "Союзу українок", тільки менші за обсягом. 30 вересня 1922 р. часопис інформував про збори філій у Чорткові²³, Бучачі²⁴, Рогатині²⁵ тощо.

Газета "Діло" систематично повідомляла своїх читачів і про збори товариства "Українська захоронка". Поле його діяльності було вузьким – воно стосувалося праці із дітьми дошкільного віку, а тому й обсяг висвітлення менший, він мав чимало спільного із тим, як повідомляли про діяльність "Союзу українок". Наприклад, виступ голови Софії Ракової, відчит про кількість утримуваних захоронок, організованих півосель, підготовка педагогів на захоронках,

організація свята Матері, св. Миколая²⁶⁻³⁰. Кожного разу зазначалася подяка жертводавцям, особливо митрополитові А.Шептицькому.

У цій же рубриці – “З життя наших установ” – значно рідше повідомляли про з’їзди товариства “Вакаційних осель” (автор зазначав, що воно малопопулярне, бо мало членів товариства були присутні на зборах³¹), кількість укладених нових осель³², обрання головою громадської організації Ольги Бачинської.³³ Такого ж характеру уміщувалися статті про діяльність товариства “Будучність”, яке працювало за підтримки Греко-католицької церкви³⁴.

Регулярними були також повідомлення, які стосувалися створення нових товариств. Так, у випусках газети “Діло” за 5 і 8 жовтня 1937 р. було вміщено відомості про перший з’їзд інструкторок “Сільського Господаря”³⁵, з’їзд кооперативних пропагандисток, ініційований “Ревізійним союзом кооперативів”, створення при Товаристві українських агрономів “Секції інструкторок”, яка мала дбати про розвиток городництва на селі. При цьому наголошувалася, що вони не конкуруватимуть, а будуть співпрацювати з усіма жіночими товариствами, які займалися подібною роботою³⁶ (фото 2).

Фото 2

Автори вищевказаних статей не зазначалися, хоча було відомо, що про “Союз українок” писали власні кореспонденти “Діла”, а про діяльність інших товариств повідомляли їхні учасниці.

На основі аналізу цих статей можна визначити популярність товариства серед громадськості, основний напрям діяльності, динаміку розвитку. Наприклад, з повідомлень про організаційні засади праці “Союзу українок” дізнаємося, що їх чисельність стрімко зростала: із 40 філій у 1925 році до 67 у 1937 р³⁷. Коло питань, які їх хвилювали, було широким: фахова освіта, особливо селянок, через організацію курсів і пресу; залучення їх до кооперації, вироблення активної громадянської позиції, співпраця із “Сільським господарем”, жіночими секціями “Просвіти”, “Рідної школи”, “Скали”³⁸.

Не оминало увагою “Діло” й різноманітну діяльність жіночих товариств. Основну кількість статей із цієї проблематики також присвячено “Союзу українок”, “Марійським дружинам”. Останні організували релігійні маніфестації в честь Матері Божої у Бережанах³⁹,

Станіславіві⁴⁰ та багатьох інших містах протягом 1930-х рр. Усі статті були вміщені у рубриці “Дописи”. Тут зазначалося про неабияке враження, яке справили на присутніх урочисті заходи, організовані на честь Лесі Українки⁴¹ та Т.Шевченка^{42, 43} (фото 3).

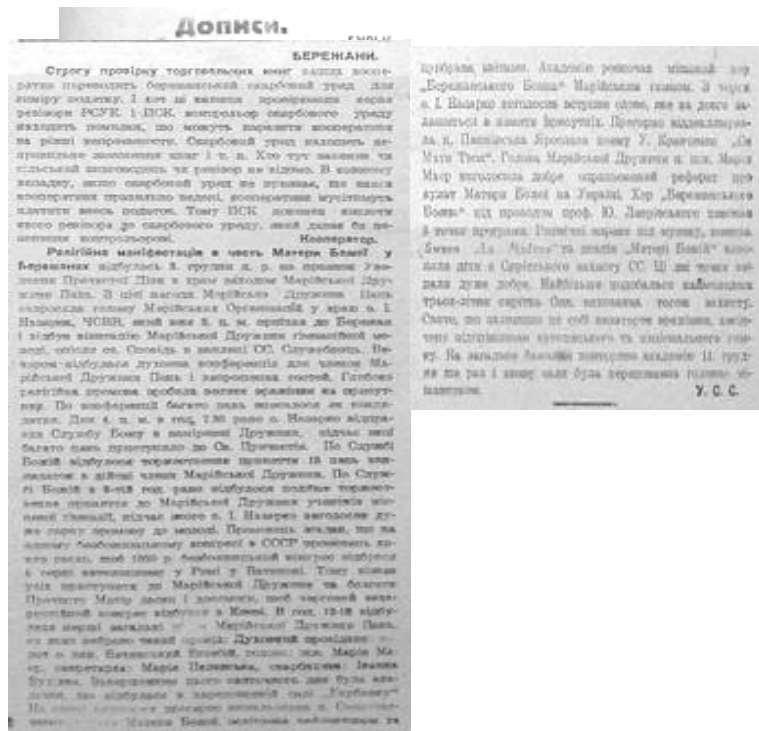

Фото 3

Періодично на сторінках щоденника уміщувалося ставлення “Союзу українок” до радянської політики, засудження масових репресій проти українських письменників та громадських діячів⁴⁵. Натомість радянська преса звинувачувала учасниць жіночих товариств у тому, що вони “пані, а не звичайні робітниці, із буржуазним світоглядом, тупої егоїстичної моралі”⁴⁶.

Окремо хотілося б виокремити питання ліквідації “Союзу українок” у 1929 та 1938-х рр. Статті-повідомлення у двох випадках схожі між собою. Це комунікати – урядові постанови, в яких подавалися причини закриття громадської організації, порушення справи Ольги Бесараб на міжнародній арені, участь у виборчих кампаніях 1928 і 1930-х рр., збір коштів у “Фонд воєнних вівів і сиріт”, співпраця з іншими українськими установами, що порушувало статут товариства⁴⁷⁻⁴⁹. У першому випадку досить швидко “Союз українок” зміг відновити діяльність, у другому – ситуація була складнішою. Так, наступні два місяці у номерах зустрічаються невеликі за обсягом звертання лідерів товариств – К.Малицької, М.Рудницької до своїх соратниць з проханням зберігати спокій, єдність, не приймати спонтанних рішень та не падати духовно⁵⁰. Редакцією подавалися статті у “Дописах” про реакцію окремих філій і гуртків на рішення львівського староства (демонстрації, протести у місцевих староствах проти конфіскації майна⁵¹, обшуку будинків громадського об’єднання)⁵².

Але широкого резонансу ліквідація “Союзу українок” так і не отримала. Вона була “затмарена” зовнішніми подіями (війною Італії у Ефіопії, конфліктами на радянсько-японському кордоні), вбивством Євгена Коновальця. Внаслідок оскарження рішення про ліквідацію громадської організації у Міністерстві внутрішніх справ Польщі, 18 жовтня 1938 р., діяльність “Союзу українок” було відновлено⁵³.

Водночас на сторінках “Діла” з’явилися статті про заснування нової жіночої політичної організації – “Дружини княгині Ольги”⁵⁴. Показово, що у Президію входила також М.Рудницька. Це громадське об’єднання мало продовжувати працю “Союзу українок” у соціальному напрямку. Преса, до слова, цю подію зустріла досить схвально. У подальших номерах висвіт-

лювалася діяльність нової громадської організації. Виголошення рефератів з нагоди утворення ЗУНР⁵⁵, заклик до громадськості під час передвиборчих кампаній⁵⁶, співпраця з Українським національно-демократичним об'єднанням (далі – УНДО), Фронтом національної єдності⁵⁷, висловлення співчуття з приводу скасування автономії Карпатської України тощо⁵⁸.

Друга група статей аналітичного змісту розміщувалися у рубриках “Жіночий вістник” (1922 р.) та “Жіноча сторінка” (1937–1939 рр.). Остання виходила у світ регулярно щотижня. Авторами статей стали активні діячки “Союзу українок” та інших жіночих товариств, які висловлювали власну точку зору з наболілих проблем. Як правило, це були питання фемінізму (цикл статей Валентини Завадської), розвитку жіночого руху, материнства, господарської освіти дівчат, виховання дітей, особливо селянок. Остання проблема найбільше хвилювала громадську активістку Харитю Кононенко. Загалом частка статей, які згадували про фахову господарську освіту жінок, становила, за нашими підрахунками, 10 %, що свідчило про актуальність цього питання у суспільстві. Харитя Кононенко писала: “... наше жіноцтво, засліплене фальшивим фемінізмом, вважало, що господарська праця, особливо домашня, принижує жінку, але за кордоном (Німеччина, Італія, Туреччина) його не соромляться, коли й батьки докоряють дівчині, що закінчила вищі студії і сидить вдома”⁵⁹. Виходом із такого становища вона вважала здобуття господарської освіти на курсах при “Сільському господарі”, створенні фахової господарської школи. Проте чи не найбільш актуальною темою аналітичних статей стало материнство та питання правильного виховання дітей (дотримання гігієни, як навчити дітей писати і читати, привчити до дисципліни, поваги до старших тощо)^{61–63}. Чимало місця на сторінках аналітичних статей відведено належному домашньому вихованню школярів, їх моральній і фізичній підготовці до школи, відвідуванню дитячих садків⁶⁴. У вищевказаних статтях чимало практичних порад. Меншою мірою аналітичні статті торкаються питань економії світла, палива⁶⁵, мішаних шлюбів⁶⁶.

Громадська діячка Валентина Завадська зазначала, що на сучасному етапі розвитку фемінізму важлива не стільки політична рівність із чоловіками, скільки економічна і соціальна (гідна заробітна плата⁶⁶, доплата за дітей⁶⁷, компенсації⁶⁸, коли чоловік інвалід, законодавчий захист і допомога незаміжній жінці із дитиною, рівноправність у подружжі з іноземцем⁶⁹ тощо). Авторка навела конкретні приклади вирішення цих питань у інших європейських країнах^{70, 71}. Її статті були дуже фаховими, нерідко мали порівняльний характер. Крім того, В.Завадська звертала увагу на значний поступ українського жіночого руху.

Змістовною також була рубрика “З міжнародного жіночого руху”, де друкувалися пізнавальні статті. Рубрика містила особливо багато статей до 1930-х рр., присвячених висвітленню праці нашого та іноземного жіноцтва за кордоном (конгрес суфражисток у Парижі⁷², конгрес Ліги миру і свободи⁷³, Міжнародний жіночий конгрес у Берліні⁷⁴, візит активістки жіночого руху О.Кисілевської до США, участь українок в Інтернаціональній літній школі у Подєбрадах⁷⁵). В аналітичних статтях йшлося про захист національних інтересів українського жіноцтва, пропаганду ідей української державності серед іноземців, висвітлення свого бачення щодо вирішення актуальних проблем сучасності тощо.

Схожими за тематикою, але меншими за обсягом були статті у рубриці “Зі світу”, започаткованій у так званій жіночій сторінці від 1937 р., де йшлося про сучасні жіночі конгреси⁷⁶, кількість жінок-депутатів у європейських парламентах⁷⁷, перші жіночі парламенти, роботу жінок-адвокатів⁷⁸ тощо. Загалом, запровадження в газеті жіночої сторінки дозволило об'єднати в єдине ціле розрізнені повідомлення про діяльність жіночого руху, як українського, так і зарубіжного.

В окремих циклах було відведено і статті з приводу смерті Ольги Бесараб у польській тюрмі за співпрацю із Союзом визволення України. У 1924–1925-х рр. знаходимо великі і менші статті під назвою “Після трагічної події”, де друкувалися виступи міністра справедливості Польщі Виговського щодо її вбивства, яке влада вважала як самогубство⁷⁹, хід його розслідування⁸⁰, подавалася оцінка цих подій українськими громадами у Відні, Празі, Тернополі, зокрема іноземною пресою. Загалом, жіночий рух стояв на боці національних сил і вимагав покарати справжніх злочинців^{81, 82}.

Із повідомчих статей отримуємо інформацію і про менш поширені тогочасні товариства – “Жіночу громаду” в Тернополі⁸³, жіночий гурток “Рідної школи” ім. Ганни Барвінок^{84, 85}, кооператив “Труд”⁸⁶, релігійну організацію сестер Василянок⁸⁷, Товариство жінок з вищою освітою у Львові⁸⁸.

Третя група статей – дискусійні, частка яких є незначною у порівнянні з попередніми. За весь досліджуваний період нам вдалося виявити лише дві статті такого типу. Перша стосувалася питання, чи принесла емансипація щастя жінці. Авторка Ярина Мандюкова наводила як негативні (відкинення жінки в родині, набуття чоловічих характеристик, практикування вільної любові, часті розлучення та ін.), так і позитивні факти з цього приводу⁸⁹. Друга набула широкого розголосу і стосувалася виборів до сейму і сенату у вересні 1935 р. Частина жінок, що належали до “Союзу українок”: О.Грушкевич, Е.Тишинська, С.Ракова та ін., – помістили звернення із закликом взяти участь у виборах, оскільки це дозволить захистити українські справи у органах влади, прохання направити своїх представниць до окружних виборчих комісій⁹⁰. Провід вищевказаного громадського об’єднання в особі Мілени Рудницької (її не включили у список УНДО), вказуючи, що “Союз українок” поза політикою і не має права закликати до виборчих дій, поставив на з’їзді питання виключення жінок, які закликали до участі у виборах, зокрема Евстахію Тишинську. Остання на сторінках газети переконувала, що кожна із жінок в першу чергу має поступати як свідомо громадянка⁹¹. Такі дискусії не випадково були вміщені на сторінках часопису “Діло”, яке було прихильником діяльності УНДО.

В окремих підтип повідомчих статей можна віднести статті іноземної преси про найбільш гучні події, які стосувалися жіночих товариств. До таких належить стаття про смерть Ольги Бесараб. Так, із 1922 по 1924 рр. знайдено відгуки із швейцарського двотижневика “Ne Mouvement Feminise” (“Рух жіночий”), литовського журналу, болгарського двотижневика “Женский Глас” (“Жіночий голос”), віденської газети “Арбайтер цайтунг” (“Робітничка газета”), польської “Век новий” (“Новий час”) та ін. Всі вони висловлювали співчуття рідним загиблій та вимагали справедливого розслідування від влади⁹². Отже, можна стверджувати про великий резонанс цієї справи. Були вміщені і відгуки іноземної преси про О.Кобилянську в її ювілей⁹⁶.

На останніх сторінках щоденника розміщувалася реклама жіночих періодичних видань “Жіноча доля” та “Світ молоді”^{94, 95}. Вони становлять четверту групу матеріалів, присвячених українському жіночому руху.

Поряд з уже зазначеними рубриками та статтями газета “Діло” із 1937 р. на так званій “жіночій сторінці” вмістила щотижневі тематичні добірки рубрик “З нашої хроніки”, “Практичні поради”, “Балачки про моду”⁹⁷. Це свідчить про зусилля редакції, які були спрямовані на те, аби задовільнити і зацікавити якомога ширше коло українського жіноцтва.

Отже, аналіз статей на сторінках щоденного часопису “Діло” протягом 1920–1930-х рр., які стосувалися жіночих товариств, свідчить, що відбувалося висвітлення діяльності усіх товариств як світського, так і релігійного характеру. Більшість розвідок стосувалася діяльності “Союзу українок” як наймасовішої організації жінок у Східній Галичині. Газета систематично розповідала про організаційне життя товариств, їхню різнопланову діяльність у рубриках короткого повідомчого характеру “Новинки”, “Дописи” та ін. Події резонансного значення (припинення діяльності товариства “Союз українок”, смерть Ольги Бесараб) займали перші шпальти. Про інші товариства згадки коротші, але це закономірно, оскільки їх діяльність була менш помітною. Статті були різноманітного характеру і надавали як побутову інформацію, так і містили роздуми про ідеологію жіночого руху. Із 1937 р. газета розширила і зробила більш систематичними повідомлення про товариства, акцентуючи в першу чергу увагу на найнагальніших проблемах українського жіноцтва.

¹ Богачевська-Хом’як М. Біле по білому. Жінки в громадському житті України 1884–1939 / М. Богачевська-Хом’як. – К. : Либідь, 1995. – 434 с.

² Маланчук-Рибак О. Ідеологія і суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ – першої третини ХХ ст. : типологія та європейський культурно-історичний контекст : монографія / О. Маланчук-Рибак. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 500 с.

- ³ Маланчук-Рибак О. Українські жіночі студії : історіографія та історіософія / О. Маланчук-Рибак. – Львів : Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, 1999. – 54 с.
- ⁴ Маланчук-Рибак О. Жіночий рух на західноукраїнських землях (кінець XIX – 30-ті роки XX ст.) / О. Маланчук-Рибак // Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні / за ред. Л. Смоляр. – Одеса : Астропринт, 1999. – С. 110–128.
- ⁵ Дядюк М. С. Жіночі організації Східної Галичини в контексті польсько-українського протистояння під час Першої Світової війни і у повоєнний період / М. С. Дядюк // *Ucrainika Polonica*. Вип. 1. – С. 221–235.
- ⁶ Павлюх М. Зародження польської жіночої преси у Львові та Галичині: політичні економічні суспільні умови та історіографічні особливості польського пресознавства (1840–1939) / Марія Павлюх // Вісник Львівського університету. Серія “Журналістика”. – 2011. – Вип. 34. – С. 168–180.
- ⁷ Нагачевська З. І. Педагогічна думка і просвітництво у жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. – 1939 р.) / Зіновія Нагачевська. – Івано-Франківськ : Підприємець Третяк І. Я., 2007. – 764 с.
- ⁸ Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина XIX ст. – 1939 р.) / Борис Савчук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. – 280 с.
- ⁹ Передирій В. Жіноча доля на тлі доби : Літопис жін. руху у світлі укр. вид. / В. Передирій, Н. Сидоренко, Т. Старченко ; Дослідниц. центр історії укр. преси. – К., 1999. – 120 с.
- ¹⁰ Загальні збори Союзу Українок // Діло. – 1923. – 10 груд.
- ¹¹ Загальні збори Союзу Українок // Діло. – 1929. – 1 січ.
- ¹² Звіт загальних зборів Союзу Українок // Діло. – 1923. – 10 груд.
- ¹³ Загальні збори С. У. // Діло. – 1936. – 4 квіт.
- ¹⁴ Загальні збори С. У. // Діло. – 1936. – 5 квіт.
- ¹⁵ Загальний з’їзд С. У. у Львові // Діло. – 1937. – 10 жовт.
- ¹⁶ Загальний з’їзд С. У. у Львові // Діло. – 1937. – 12 жовт.
- ¹⁷ Анкета у справі гасла “свій до свого”. – 1935. – 1 січ.
- ¹⁸ Резолюції загального з’їзду товариства Союзу Українок // Діло. – 1935. – 27 берез.
- ¹⁹ Участь українців в Інтернаціональній Жіночій Лізі у Лондоні // Діло. – 1923. – 28 верес.
- ²⁰ Українське жіноцтво робить підсумки своєї праці // Діло. – 1935. – 23 берез.
- ²¹ Українське жіноцтво робить підсумки своєї праці // Діло. – 1935. – 27 берез.
- ²² З життя товариства С. У. Чортків // Діло. – 1922. – 30 верес.
- ²³ Засідання філії С. У. у Бучачі // Діло. – 1933. – 23 лют.
- ²⁴ Загальні збори С. У. у Рогатині // Діло. – 1935. – 6 лип.
- ²⁵ Перед відвіданими Св. Миколая // Діло. – 1938. – 18 груд.
- ²⁶ Як працюємо для наших найменших. Загальні збори Товариства “Українська Захоронка” // Діло. – 1935. – 13 квіт.
- ²⁷ Ялинка для наших найменших. Чергова імпреза Порадні Матерів // Діло. – 1935. – 2 січ.
- ²⁸ Загальні збори Товариства “Українська Захоронка” у Львові // Діло. – 1933. – 24 черв.
- ²⁹ З діяльності “Української Захоронки” у Львові. Свято найменших // Діло. – 1926. – 23 черв.
- ³⁰ Товариство “Вакаційних осель” // Діло. – 1933. – 2 берез.
- ³¹ Збори товариства “Вакаційних осель” // Діло. – 1936. – 15 берез.; Збережімо рівновагу // Діло. – 1938. – 13 трав.
- ³² Товариство “Вакаційних осель” // Діло. – 1933. – 21 листоп.
- ³³ Л. М. Загальні збори товариства українських робітниць “Будучність” / Л. М. // Діло. – 1933. – 1 лют.
- ³⁴ Рефлексії по двох жіночих з’їздах // Діло. – 1937. – 8 жовт.
- ³⁵ Перший з’їзд інструкторок “Сільського Господаря” у Львові // Діло. – 1937. – 5; там само. – 8 жовт.
- ³⁶ На відтинку організованої праці жіноцтва // Діло. – 1933. – 27 черв.
- ³⁷ Зріст жіночого руху // Діло. – 1925. – 21 берез.
- ³⁸ Молебня Марійського товариства // Діло. – 1935. – 19 лют.
- ³⁹ Молебня Марійського товариства // Діло. – 1938. – 28 груд.
- ⁴⁰ Свято Лесі Українки // Діло. – 1933. – 16 листоп.
- ⁴¹ Свято Т. Шевченка, організоване Марійською дружиною // Діло. – 1935. – 4 квіт.
- ⁴² Святочна академія в честь Матері Божої // Діло. – 1939. – 3 січ.
- ⁴³ Святочна академія Марійської дружини // Діло. – 1939. – 3 січ.
- ⁴⁴ Проти червоного терору. Протест українського жіноцтва // Діло. – 1935. – 18 січ.
- ⁴⁵ Більшовицький некролог для Союзу Українок. – 1929. – 9 квіт.
- ⁴⁶ Розв’язання Союзу Українок // Діло. – 1938. – 8 трав.
- ⁴⁷ Розв’язання С. У. // Діло. – 1938. – 7 лип.

- ⁴⁸ Розв'язання Союзу Українок. Урядова постанова про розв'язання // Діло. – 1929. – 21 берез.
- ⁴⁹ Збережімо рівновагу // Діло. – 1938. – 13 трав.
- ⁵⁰ Відгомін розв'язання С. У. // Діло. – 1938. – 18 черв.
- ⁵¹ К. М. Відгук припинення С. У. в Америці / К. М. // Діло. – 1938. – 23 черв. – С. 7.
- ⁵² Союз Українок реактивований // Діло. – 1938. – 18 жовт.
- ⁵³ З життя “Дружини княгині Ольги” // Діло. – 1938. – 24 верес.
- ⁵⁴ Листопадові роковини // Діло. – 1937. – 11 листоп.
- ⁵⁵ До українського жіноцтва у виборах до міської ради // Діло. – 1933. – 12 груд.
- ⁵⁶ До українського жіноцтва. Щодо виборів по селах, волостях, повітах // Діло. – 1939. – 22 січня.
- ⁵⁷ Х. К. Закарпатські українки / Х. К. // Діло. – 1939. – 25 берез.
- ⁵⁸ Кононенко Х. Нашій жіночій молоді треба фахової господарської освіти / Х. Кононенко // Діло. – 1937. – 4 черв.
- ⁵⁹ Кононенко Х. Трагедія інтелігентної жіночої молоді на селі / Х. Кононенко // Діло. – 1937. – 6 серп.
- ⁶⁰ Кононенко Х. Матері – заопікуйтеся дітьми / Х. Кононенко // Діло. – 1939. – 2 верес.
- ⁶¹ Праця на селі // Діло. – 1927. – 12 берез.
- ⁶² Яковенко М. Піднесення рівня нашої селянської і робітничої жінки / М. Яковенко // Діло. – 1937. – 12 лют.
- ⁶³ Кононенко Х. Дисципліна / Х. Кононенко // Діло. – 1937. – 16 лип.
- ⁶⁴ Рахунки ощадної господині // Діло. – 1938. – 28 жовт.
- ⁶⁵ Кононенко Х. “Мішані подружжя” / Х. Кононенко // Діло. – 1938. – 12 листоп.
- ⁶⁶ Завадська В. Жіночий рух / Валентина Завадська // Діло. – 1926. – 19 трав.
- ⁶⁷ Завадська В. Жіночий рух / Валентина Завадська // Діло. – 1926. – 20 трав.
- ⁶⁸ Завадська В. Жіночий рух / Валентина Завадська // Діло. – 1926. – 21 трав.
- ⁶⁹ Завадська В. Жіночий рух / Валентина Завадська // Діло. – 1926. – 22 трав.
- ⁷⁰ Завадська В. Жіночий рух / Валентина Завадська // Діло. – 1926. – 23 трав.
- ⁷¹ Шепарович О. Конгрес “Суфражу” у Парижі / О. Шепарович // Діло. – 1926. – 1 лип.
- ⁷² Баранова Б. Делегатка Міжнародної Ліги Миру і Свободи у Львові / Блянка Баранова // Діло. – 1931. – 21 черв.
- ⁷³ Організаційний Міжнародний жіночий конгрес у Берліні // Діло. – 1929. – 21 черв.
- ⁷⁴ Міжнародний жіночий конгрес у Цюріху // Діло. – 1937. – 19 берез.
- ⁷⁵ Зі світу // Діло. – 1937. – 28 трав.
- ⁷⁶ З нашої хроніки // Діло. – 1937. – 12 листоп.
- ⁷⁷ Перші жіночі парламенти // Діло. – 1937. – 18 черв.
- ⁷⁸ Після трагічної події // Діло. – 1924. – 8 берез.
- ⁷⁹ Відгомін трагічної смерті О. Бессарабової // Діло. – 1924. – 2 берез.
- ⁸⁰ Малицька К. Про Ольгу Левицьких Бессарабової / К. Малицька // Діло. – 1924. – 23 лют.
- ⁸¹ Виділ Товариства “Жіноча Громада” // Діло. – 1923. – 2 черв.
- ⁸² Жіночий кружок “Рідної школи” ім. Ганни Барвінок // Діло. – 1928. – 30 груд.
- ⁸³ Загальні збори жіночого кружка УПТ ім. Ганни Барвінок // Діло. – 1922. – 15 жовт.
- ⁸⁴ Набір у фахову робітничу школу кооперативу “Труд” // Діло. – 1935. – 9 черв. – С. 5
- ⁸⁵ Культурна праця СС Василянوك // Діло. – 1936. – 1 груд.
- ⁸⁶ Товариство жінок з вищої освіти у Львові // Діло. – 1925. – 19 листоп.
- ⁸⁷ Мандюкова Я. Чи емансипація принесла щастя жінці? / Я. Мандюкова // Діло. – 1937. – 2 лип.
- ⁸⁸ Тишинська Є. Українське жіноцтво і вибори / Є. Тишинська // Діло. – 1935. – 6 верес.
- ⁸⁹ Тишинська Є. Чи справді зрада і зламання жіночої солідарності / Є. Тишинська // Діло. – 1935. – 18 груд.
- ⁹⁰ Чужоземна жіноча преса в українській справі // Діло. – 1922. – 14 жовт.
- ⁹¹ Чужинна преса про смерть Ольги Бессарабової // Діло. – 1924. – 18 берез. – С. 1–2.
- ⁹² Реклама журналів // Діло. – 1938. – 11 січ.
- ⁹³ Реклама “Жіночої долі” // Діло. – 1938. – 18 січ.
- ⁹⁴ Про О. Кобилянську в її ювілей // Діло. – 1938. – 18 трав.
- ⁹⁵ Практичні поради // Діло. – 1938. – 5 квіт.

В статтє проаналізовані повідомлення о женских обществах, помещенные в газете “Дело” межвоенного периода. Осуществлена их классификация и дана краткая характеристика каждой из них. Доказано формирование положительного отношения к объединениям среди общественности, заинтересованность в прессе деятельностью обществ. Раскрыты важнейшие события, связанные с ними, сотрудничество с другими украинскими организациями.

Ключевые слова: женские организации, пресса, газета “Дело”, Союз украинок, товарищество “Украинский приют”.

The article analyzes the message women sorority contained in the newspaper “Delo” interwar period. Their classification and presents a brief description of each of them. Proved the formation of positive attitudes towards unions among hromadskosti, interest coverage the society. Reveals the major events associated with them, cooperate with other Ukrainian organizations.

Keywords: women sorority, newspapers, newspaper “Delo”, the Union of Ukrainian Women, Ukrainian shelters.

УДК 394 “323+324” (477.8)

Богдан РЕВА

ВЕРТЕП ЯК ОСНОВНА ФОРМА ТЕАТРАЛЬНОЇ ВИСТАВИ У РІЗДВЯНОМУ РЯДЖЕННІ НА ОПІЛЛІ В КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ (за матеріалами с. Мединя Галицького району)

У статті автор розкрив коротку історію виникнення та розвитку українського вертепу як народно-драматичної вистави у сучасному різдвяно-новорічному рядженні. Значну увагу приділено збереженню різдвяних театральних драматичних дійств у живому вертепі на південно-східному Опіллі. Також автор намагався показати місце і роль живого вертепу в народній обрядовості українців, де дійовими особами були люди, а не ляльки.

Ключові слова: вертеп, персонажі, рядження, різдвяно-новорічні дійства.

Найшанованішим періодом народного календаря, який увібрав у себе більш типові форми народно-драматичної діяльності українців, є час зимових різдвяних свят з його традиційним обрядовим колоритом.

Назва “вертеп” походить від праарійських сонячних термінів – архетипів вар, вер, вир (оновлення, вирування, відродження, ріст) і теп (течія космічних вод і плин світової ріки). В українській мові збереглося первісне значення вертепу як водяного виру. Чернівецький дослідник Г.Кожоляноко вважав, що “вертеп має небесно-сонячну етимологію”¹.

Вертеп – динамічна структура, а стереотипність – його сутнісна характеристика. Виокремлюють також таку специфічну якість вертепу, як безособовість. Це поняття часто змінюється категоріями колективності та анонімності. Колективність виявляється по-своєму навіть у межах лялькового вертепу. Вертепник – носій фольклорного знання, колектив за своєю природою, а вертеп – перший прояв колективності. Утім, далеко не кожен вертепник усе робив сам. Одна молода особа виготовляла будиночок, друга – ляльки, а третя шила для них одяг. Вертепник створював виставу, в якій брали участь музиканти². До того ж вертеп – це синтез мистецтв, у якому зустрілися музика, танець, пісня, обрядотворчий ряд, а також мистецтво слова³. Ляльковий вертеп був доволі колоритним обрядовим дійством і через те культивувався серед широких верств населення⁴.

Вертеп як складова частина різдвяно-новорічної обрядовості вирізняється своєю театральною драматичністю та народними традиціями, які походять ще з XVII століття. Саме в цей час натхненні ідеали Сковороди популяризували серед народу українську виставу у вигляді лялькового театру. Важливу роль відігравали місцеві дяки, що поступово залучали населення до вивчення місцевих традицій та їх розпорядження у своїх місцевостях. У майбутньому цей процес посилювався, лише відрізнявся різною динамікою. Сьогодні вертеп – це народна вистава, що відтворюється за певними правилами і поєднується стереотипними уявленнями та нормами. Тому наша мета дослідити суть цього процесу на Опіллі.

У процесі дослідження ключовими завданнями є виявити своєрідність українських традицій та елементів в театральних дійствах вертепу окресленого етнографічного району;